

Nr 44.

Ankom till riksdagens kansli den 24 maj 1945 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om rätt till familjepension i vissa fall för utom äktenskap födda barn efter befattningshavare eller arbetare i statens tjänst.

I två likalydande, till bankoutskottet hänvisade motioner, nr 266 i första kammaren av herr *Löfgren* jämte tre av kammarens övriga ledamöter och nr 299 i andra kammaren av herrar *Lindahl* och *Spångberg*, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning i syfte att barn efter befattningshavare eller arbetare i statens tjänst, som avlidit, samt barnet ej uppnått 19 års ålder eller ock är varaktigt oförmöget till arbete, må komma i åtnjutande av pension även då befattningshavaren eller arbetaren icke varit gift, men civilrättslig försörjningsplikt mot barnet förefunnits».

Beträffande de skäl, som anförts för det i motionerna framställda yrkandet, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionen I: 266.

I 2 § 2 mom. allmänna familjepensionsreglementet stadgas, att familjepension eller familjelivränta tillkommer efterlevande make, som ej ingått nytt äktenskap, frånskild make (enligt i 2 § 3 mom. ingående föreskrift) samt arvsberättigat barn, vilket ej uppnått 19 års ålder. En motsvarighet till detta stadgande återfinnes i 2 § 2 mom. 1942 års familjepensionsreglemente för arbetare.

I motionerna har framhållits bland annat följande.

»Som av nämnda stadganden framgår är pensionsrätten för efterlevande barn avhängig därav, att barnet är *arvsberättigat*. Därigenom bliva alltså vissa utom äktenskapet födda barn icke berättigade att uppbära pension efter fader, som varit anställd i statstjänst och som erlagt avgift till familjepensionering enligt reglementets bestämmelser. Ty enligt lag den 8 juni 1928 om arv, 3 kap. 2 §, är utomäktenskapligt barn berättigat att taga arv endast för det fall att barnet är trolovningsbarn eller att fadern avgivit förklaring, att barnet skall hava samma rätt till arv efter honom såsom vore barnet av äktenskaplig börd. Sådan förklaring, som skall avgivas till den präst som för kyrkoböckerna i församling där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför landsfiskal eller notarius publicus eller ock i skriftlig, av två personer bevitnad handling, som företetts inför barnavårdsmannen eller barnavårdsnämnden, torde av olika skäl icke annat än i undantagsfall avgivas.

Där de ekonomiska tillgångarna hos avliden statsanställd befattningshavare icke förslå till underhåll av icke arvsberättigat barn han kan ha, blir barnet sålunda, om dess moder som väl ofta är fallet saknar medel till barnets underhåll och uppfostran, hänvisat för sitt uppehälle till understöd av allmänna medel, vilket är allt annat än en önskvärd ordning, även om numera den sociala hjälpverksamheten på ett någorlunda tillfredsställande sätt drar försorg om olika slag av hjälpbehövande.»

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande från *statskontoret*, som anfört följande:

Såsom i motionerna framhållits, gäller enligt de statliga familjepensionsreglementena såsom förutsättning för att avliden anställningshavares barn skall äga åtnjuta pension efter fadern, att barnet är berättigat taga arv efter denne. På grund härav uteslutes från pensionsrätt utomäktenskapligt barn, såvida det icke är trolovningsbarn eller fadern särskilt förklarar barnet hava samma rätt till arv efter honom som barn av äktenskaplig börd.

I upprepade till riksdagen motionsvägen gjorda framställningar har hemställtts om sådana lagändringar, att utomäktenskapliga barn bland annat i arvs hänseende jämställes med barn av äktenskaplig börd (se första lagutskottets utlåtande nr 11/1943). I anledning av i frågan väckt motion har 1936 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om en allsidig, förutsättningslös utredning angående de utomäktenskapliga barnens rättsliga ställning. År 1941 tillkallades av chefen för justitiedepartementet särskilda sakkunniga för att biträda med arbetet på ett sammanförande till en eller flera större enheter av de under beteckningen nya ärvdabalken sammanförda lagarna. I direktiven för de sakkunniga (sakkunniga för kodifiering av ärvdabalken) uttalades bland annat, att med anledning av riksdagens ovannämnda skrivelse borde närmare övervägas, i vad mån förefintliga olikheter mellan de bestämmelser, som gällde barn i äktenskap och dem som gällde barn utom äktenskap, kunde minskas, samt att därvid borde uppmärksammas frågan om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt efter fadern och fädernefränderna.

Kommer spørsmålet om de utomäktenskapliga barnens civilrättsliga ställning att få den lösningen, att dessa barn bliva arvsberättigade efter fadern, följer därmed också att de automatiskt erhålla pensionsrätt. Det i motionerna berörda spørsmålet faller därför väsentligen inom ramen för den pågående utredningen. Ehuru väl statskontoret delar motionärernas uppfattning om angelägenheten av att en förbättring av de utomäktenskapliga barnens ställning i pensionshänseende snarast kommer till stånd, anser sig ämbetsverket med hänsyn till den pågående utredningen dock icke böra tillstyrka, att detta spørsmål isolerat upptages till avgörande.

Utskottet. Enär enligt de statliga familjepensionsreglementena avliden anställningshavares barn må åtnjuta pension efter fadern endast om barnet är berättigat taga arv efter denne, uteslutes från pensionsrätt utomäktenskapligt barn, såvida det icke är trolovningsbarn eller fadern särskilt förklarar barnet hava samma rätt till arv efter honom som barn av äktenskaplig börd. De utomäktenskapliga barnen komma emellertid såsom statskontoret framhållit att automatiskt erhålla pensionsrätt, om och när arvsrätt efter fadern tillerkännes dem. I avseende å detta spørsmål har ämbetsverket

erinrat, att chefen för justitiedepartementet i anledning av en av 1936 års riksdag avlåten skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning angående dessa barns rättsliga ställning år 1941 tillkallat särskilda sakkunniga för kodifiering av ärvdabalken med uppgift att därvid bland annat överväga frågan om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt efter fadern och fädernefränderna. I anledning av i ämnet väckta motioner har första lagutskottet i ett den 15 mars 1945 dagtecknat utlåtande (nr 20) framhållit, att det med hänsyn till frågans stora samhällseliga betydelse och i betraktande av den långa tid, som förflutit efter riksdagens framställning i ämnet, vore angeläget att erforderliga arbetskrafter ställdes till de sakkunnigas förfogande, så att utredningen kunde bedrivas med all möjlig skyndsamhet. Enligt vad utskottet hade inhämtat, vore avsikten att förelägga 1947 års riksdag förslag i ämnet. Riksdagen har på hemställan av första lagutskottet ansett åtgärder i anledning av motionerna icke vara erforderliga.

I detta sammanhang må erinras, att 1936 års riksdag på hemställan av bankoutskottet i utlåtande nr 75 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt familjepensionsreglemente m. m. i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 366) anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning och för riksdagen framlägga förslag rörande utvidgning av familjepensionsrätten för barn till att, i den omfattning som funnes skälig, gälla även manlig befattningshavares eller arbetares barn utom äktenskap. Såsom framgår av anmälan i propositionen nr 339 till 1941 års riksdag med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. (sid. 192) har denna fråga uppskjutits i avbidan på resultatet av ovanberörda inom justitiedepartementet pågående utredning angående de utomäktenskapliga barnens rättsliga ställning i allmänhet. Frågan är således alltjämt beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

I nu förevarande, till bankoutskottet remitterade motioner föreslås en skyndsamt utredning i syfte att få till stånd sådan ändring av gällande föreskrifter om pension åt efterlevande barn efter befattningshavare eller arbetare i statens tjänst, att pensionsrätt skulle införas för utomäktenskapligt barn, mot vilket civilrättslig försörjningsplikt förefunnits från anställningshavarens sida.

Bankoutskottet delar den i motionerna uttalade uppfattningen rörande betydelsen av att pensionsrätten enligt de statliga familjepensionsreglementena utsträcker att omfatta jämväl utomäktenskapliga barn. I regel äro sådana barn beroende av underhåll från faderns sida. Det måste anses vara naturligt, att detta underhåll efter faderns frånfälle utgår i form av pension enligt föreskrivna grunder i stället för att, såsom för närvarande sker i många fall, belasta samhällets sociala hjälpverksamhet. Visserligen skulle frågan om pensionsrätten i detta fall lösas, därest utomäktenskapliga barn bleve lagligen arvsberättigade efter fadern. Med hänsyn till de vittutseende spörsmål, som de sakkunniga för kodifiering av ärvdabalken fått

sig förelagda, måste man emellertid ställa sig tveksam rörande möjligheten att få denna lagstiftningsfråga slutligt ordnad inom en nära framtid. Där-
emot föreställer utskottet sig, att det skulle vara en jämförelsevis enkel
åtgärd att genom ändring av de statliga pensionsreglementena tillförsäkra
utomäktenskapliga barn pensionsrätt i likhet med barn av äktenskaplig
börd. Denna fråga skulle alltså utbrytas från sitt samband med det mera
omfattande spørsmålet om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt och
torde, såvitt utskottet kan finna, kunna lösas utan att ett ställningstagande
till nämnda spørsmål föregripes.

I motionerna har ifrågasatts, att pensionsrätten skulle göras beroende av
att fadern varit underhållsskyldig gentemot barnet. Huruvida en dylik be-
gränsning är påkallad, synes enligt utskottets mening tveksamt. Dels saknas
givetvis någon motsvarande begränsningsregel i fråga om barn av äkten-
skaplig börd, och dels torde de fall, där civilrättslig försörjningsplikt från
faderns sida ej förelegat, vara relativt fåtaliga. Framhållas må även, att be-
gränsningsregeln skulle medföra, att barnpensionen skulle upphöra att utgå
samtidigt med att försörjningsplikten upphör, vilket kan inträffa så snart
barnet fyllt 16 år, medan däremot pension åt äktenskapligt barn utgår intill
dess barnet fyllt 19 år.

Då det anförda synes utskottet innebära goda skäl för att riksdagen hos
Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag i förevarande ämne om
möjligt till nästkommande års riksdag, får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 266
och II: 299, må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om
skyndsamt utredning i syfte att pensionsrätt enligt de statliga
familjepensionsreglementena må tillkomma utomäktenskap-
liga barn samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill
utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 24 maj 1945.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar Åkerberg, Sandén*, Sandström, Sundvik, Frig-
geråker, Leander, Edin och Lindblom;

från andra kammaren: herrar Paulsen, Andersson i Munkaljungby, Mattsson,
von Seth*, Persson i Norrby, Fagerholm och Persson i Landafors.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Mattsson*, som ansett att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Av det anförda framgår, att den i motionerna berörda frågan omfattas av redan pågående utredning rörande de utomäktenskapliga barnens rättsliga ställning i allmänhet och att dessa barn automatiskt skulle erhålla pensionsrätt, om och när arvsrätt efter fadern tillerkännes dem. Resultatet av denna utredning kan förväntas bliva förelagt 1947 års riksdag. Vid angivna förhållanden finner utskottet icke anledning tillstyrka, att riksdagen nu skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om särskild utredning i ärendet.

Utskottet hemställer förty,

att förevarande motioner I: 266 och II: 299 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»